

Комунальний заклад «Бірківський ліцей»
Зміївської міської ради Чугуївського району Харківської області

Формування екологічної свідомості учнівської молоді
через створення екологічного простору
закладу освіти Нової української школи

Татарніков Вячеслав Миколайович,
директор Комунального закладу
«Бірківський ліцей» Зміївської міської ради
Чугуївського району Харківської області

Ляскало Любов Петрівна, заступник
директора з навчально-виховної роботи
Комунального закладу
«Бірківський ліцей» Зміївської міської ради
Чугуївського району Харківської області

Харків, 2023

Персоналії

1. Прізвище, ім'я по батькові: Татарніков
Вячеслав Миколайович

2. Дата народження: 17.12.1977

3. Повна назва вищого навчального закладу, який закінчив, рік закінчення: Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди, 2000 р.

Педагогічний стаж роботи: 20 років, 1997 рік

5. Основні етапи педагогічної діяльності:

1995-2000 роки – Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди

1997-2000 роки – учитель історії та географії Таранівської загальноосвітньої школи I-III ступенів

2000-2010 роки – учитель історії Таранівської загальноосвітньої школи I-III ступенів.

2010 рік – директор Бірківської загальноосвітньої школи I – III ступенів Зміївської районної ради Харківської області

6. Місце роботи, посада, яку займає: Комунальний заклад «Бірківський ліцей» Зміївської міської ради Чугуївського району Харківської області, директор, учитель історії та правознавства.

7. Педагогічні відзнаки та визнання.

Диплом II ступеню II обласного фестивалю-огляду освітніх інтернет-ресурсів

Грамота Зміївської районної державної адміністрації 2009 та 2011 рр.

Грамота Головного управління освіти і науки Харківської обласної державної адміністрації 2009 р.

Почесна грамота Міністерства освіти і науки України 2017 р.

Диплом I ступеня п'ятдесят другої обласної тематичної відкритої виставки ефективного педагогічного досвіду «Освіта Харківщини XXI століття»: «Нова українська школа: формування культури здоров'я в рамках сталого розвитку» при КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» (листопад 2018 року).

Диплом II ступеня та срібна медаль XI Міжнародної виставки «Інноватика в сучасній освіті – 2019» у номінації «Розробка й впровадження інноваційних засобів навчання, проєктів, програм і рішень у закладах освіти» (м. Київ).

8. Сутність досвіду.

Створення єдиного екологічного освітнього простору, орієнтованого на становлення особистості здобувача іти, розуміння ним сучасних проблем

навколишнього природного середовища та усвідомлення їх актуальності.

Застосування в роботі різноманітних форм та методів з формування екологічної свідомості у здобувачів освіти.

9. Методологічна основа педагогічного досвіду: анкетування, проєктна робота, моніторингові дослідження, діагностика результативності впровадженого досвіду.

10. Друковані роботи педагогічних працівників з екологічного напрямку

Найденко О.М. Конспект уроку з предмету «Я досліджую світ» в 4 класі «Охорона природи в Україні» на сайті <https://vsimosvita.com/>

Донець Н.М. Екологічний проєкт «Сортування сміття» <https://naurok.com.ua/ekologichniy-proekt-sortuvannya-smitty-a-344316.html>

Дегтяр О.І. Виховна година на тему «Міжнародний день Землі» <https://vseosvita.ua/library/vykhovna-hodyna-den-zemli-674246.html>

Криворучко В.М. Екскурсія «Подорож лісовою стежкою» <https://naurok.com.ua/publ/295573>

Татар А.Ю. Виховний захід «Я люблю, знаю і оберігаю природу рідного краю» <https://naurok.com.ua/publ/344764>

Шеховцова С.О. Екологічний брей-ринг. Тема: «Місія – врятувати планету Земля!» <https://naurok.com.ua/publ/344200>

Персоналії

1. Прізвище, ім'я по батькові: Ляскало Любов Петрівна

2. Дата народження: 11.11.1972

3. Повна назва вищого навчального закладу, який закінчив, рік закінчення: Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди, 1995р.

4. Педагогічний стаж роботи: 29 років, 1993 рік

5. Основні етапи педагогічної діяльності:

1989 - 1995 роки – Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди

1993 - 1998 роки – учитель англійської мови Таранівської загальноосвітньої школи I-III ступенів

1998 - 2003 – учитель англійської мови Бірківської загальноосвітньої школи I-III ступенів.

2003 - 2008 рік – заступник директора з виховної роботи Бірківської загальноосвітньої школи I – III ступенів Зміївської районної ради Харківської області

2010 рік – заступник директора з навчально - виховної роботи КЗ «Бірківський ліцей» Зміївської міської ради Чугуївського району Харківської області

6. Місце роботи, посада, яку займає: Комунальний заклад «Бірківський ліцей» Зміївської міської ради Чугуївського району Харківської області, заступник директора з навчально - виховної роботи, учитель англійської мови

7. Педагогічні відзнаки та визнання.

Грамота Зміївської районної державної адміністрації 2000, 2012 рр.

Грамота управління освіти і науки Харківської обласної державної адміністрації 2000 р.

Почесна грамота Міністерства освіти і науки України 2006 р.

6. Сутність досвіду.

Створення єдиного екологічного освітнього простору, орієнтованого на становлення особистості здобувача освіти, розуміння ним сучасних проблем навколишнього природного середовища та усвідомлення їх актуальності.

Застосування в роботі різноманітних форм та методів з формування екологічної свідомості у здобувачів освіти.

7. Методологічна основа педагогічного досвіду: анкетування, проектна робота, моніторингові дослідження, діагностика результативності впровадженого досвіду.

Зміст

Вступ	6
Розділ 1. Формування екологічної свідомості учнівської молоді через створення екологічного простору закладу освіти Нової української школи	9
1.1 Нова українська школа: формування екологічної компетентності здобувачів освіти	9
1.2 Моніторингові дослідження екологічного спрямування	10
1.3 Модель екологічного виховання «Зелений рух «From a grain to the harvest»: від зернятка до врожаю»	11
1.4 Психологічна підтримка здобувачів освіти в умовах воєнного стану	17
1.5 Партнерська взаємодія ліцею та громади	18
Висновки	20
Додаток 1. Моніторингові дослідження екологічного спрямування	22
Додаток 2. Модель екологічного виховання «Зелений рух «From a grain to the harvest»: від зернятка до врожаю»	25
Додаток 3. Проєкт «Нове життя старим речам» на уроках технологій	26
Додаток 4. Проєкти на уроках англійської мови	27
Додаток 5. Форми роботи з екологічного виховання в КЗ «Бірківський ліцей»	29
Додаток 6. Виховна година на тему: «Бережи природу»	30
Додаток 7. Результативність роботи ліцею з екологічного спрямування	34

Вступ

Сучасна екологічна ситуація в Україні має доволі специфічний характер, так як вплив людини на навколишнє природне середовище став значно інтенсивнішим, а це, в свою чергу, призводить до серйозної загрози руйнування екологічної рівноваги.

Забруднення повітря, води та ґрунту, що виникло через ведення воєнних дій в країні, стало пріоритетною екологічною проблемою, адже постійні бомбардування та обстріли території України призвели до викиду великої кількості токсичних хімічних речовин у навколишнє середовище.

Саме тому наразі важливим аспектом у розв'язанні проблеми збереження природних ресурсів є освіта населення, формування його екологічної культури, розвиток гармонійних відносин між людиною і природою та екологічне виховання всіх громадян, особливо молодого покоління.

На сьогодні сучасні екологічні проблеми вимагають від системи освіти значної уваги до формування екологічної свідомості здобувачів освіти, сприяння їх розумінню навколишнього світу та місця людини в ньому.

Не випадково екологічне виховання визнається одним із найважливіших пріоритетів ЮНЕСКО, Національної доктрини розвитку освіти України на XXI століття та інших ключових документів на світовому та національному рівнях.

Отже, одним із пріоритетів та напрямів розвитку суспільства є екологічне виховання молоді, яке має відбуватися через створення екологічного простору сучасного закладу освіти.

На рівні закладу освіти управлінські дії мають забезпечити створення умов для формування екологічної свідомості здобувачів освіти. У загальному вигляді ці умови виявляються у створенні, підтримці функціонуванні і розвитку освітнього процесу як цілісної системи на засадах екологічної діяльності.

Актуальність теми.

Сучасна екологічна ситуація в Україні загострюється щодня. Тому потрібно розвивати нову філософію життя, свідомість суспільства, підвищувати його екологічну культуру. Особливо важливо звернути увагу на екологічне виховання підростаючого покоління, оскільки молодь не завжди розуміє важливість проблем екології, ставлячи на перше місце зацікавленість гаджетами та спілкування у віртуальному середовищі.

Діти - наше майбутнє, і ми маємо надавати їй знання та виховувати у неї навички щодо збереження природи, раціонального використання природних ресурсів і збереження стану навколишнього середовища.

Формування екологічно доцільної поведінки є ключовим чинником становлення екологічного світогляду, що підтримує виховання у здобувачів освіти відповідального ставлення до природи та її вміння брати на себе моральні

зобов'язання щодо збереження довкілля. Екологічна свідомість відображає глибоке розуміння того, як дії людини впливають на природу і суспільство, і спонукає діяти відповідально та згідно з вимогами сталого розвитку. Виховання учнів в дусі екологічної свідомості і доцільної поведінки є важливим завданням для нашого майбутнього та збереження планети.

Зв'язок опису досвіду з джерелами.

Проблема екологічного виховання знайшла своє відображення в працях низки вітчизняних та зарубіжних дослідників, зокрема: Л. Білик, Л. Беялова, В. Вернадський, Н. Демешкант, Н. Єфименко, А. Захлебний, І. Зверев, Л. Лук'янова, В. Петрук, Н. Пустовіт; О. Пруцакова; Ю. Саунова, С. Совгіра, І. Суравегіна, В. Сухомлинський, Л. Титаренко, О. Федоренко, С. Шмалей, Ю. Бабанський, Г. Білявський, Л. Біляєва, Н. Лисенко, Т. Шамова.

На думку В. Бліннікова підходи до екологічного виховання повинні формуватись та реалізовуватись на засадах стратегії сталого коеволюційного розвитку суспільства і природи. Питання формування відповідального ставлення учнівської молоді до проблем навколишнього середовища вивчали такі вчені як О. Біда, В. Вербицький, Н. Пустовіт. Г. Ярчук вважає, що екологічна відповідальність складається з ціннісного, інформаційно-пізнавального (інтелектуального) та поведінкового (діяльнісного) компонентів.

Водночас Абалкіна І.Л., Моткін І.О., Куркуленко С.С., Курняк Л.Д., Науменко Н.В., Процюк В.А. акцентують увагу на необхідності виховання екологічної культури серед молоді, що пов'язана саме з реакцією на глобальну екологічну кризу, адже негативні зміни в природному середовищі останнім часом набули надзвичайної інтенсивності.

На підставі аналізу наукових джерел з'ясовано, що важливою якістю екологічного виховання особистості є сформованість у неї екологічної відповідальності, тобто усвідомлення необхідності брати на себе конкретні зобов'язання для гармонізації її зв'язків із навколишнім середовищем та здатність прогнозувати наслідки власної діяльності.

У дослідженнях науковцями доведено важливість питання формування нового екоцентричного типу екологічної свідомості сучасної особистості.

Метою досвіду є створення єдиного екологічного освітнього простору, орієнтованого на формування особистості здобувача освіти, розуміння ним сучасних проблем навколишнього природного середовища та усвідомлення їх актуальності.

Завдання досвіду:

- створити організаційно-педагогічні умови для формування екологічної свідомості та культури здобувача освіти;
- підготувати конкурентоспроможного, ініціативного випускника НУШ, здатного застосовувати знання і вміння дослідницького характеру;

- сформувати в учнів екологічну відповідальність, тобто усвідомлення необхідності брати на себе зобов'язання для гармонізації зав'язків із довкіллям, та здатність прогнозувати наслідки власної діяльності;

- розробити та реалізовувати ефективну систему впровадження інноваційних методик та технологій екологічної освіти в умовах НУШ;

- підвищувати екологічну грамотність учнів, прищеплювати їм навички економного, бережливого використання природних ресурсів.

Об'єкт досвіду є процес організації єдиного екологічного освітнього простору для формування екологічної свідомості здобувачів освіти, здатних до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою.

Предметом досвіду є система роботи щодо формування активної, гуманної позиції здобувачів освіти у ставленні до природи шляхом впровадження сучасних технологій в освітній процес.

Методи. Для розв'язання поставлених у досвіді завдань використано комплекс взаємопов'язаних методів:

- теоретичні (аналіз педагогічної та методичної літератури, інформаційних ресурсів мережі Інтернет, передового вітчизняного досвіду);

- емпіричні (метод педагогічного спостереження, інтерв'ю, анкетування, проєктна робота, бесіда, діагностика результативності впровадженого досвіду).

Новизна педагогічних ідей полягає у:

- створенні єдиного екологічного освітнього простору з урахуванням реформування системи освіти в умовах Нової української школи;

- розробці власної моделі формування екологічної свідомості здобувачів освіти;

- взаємодії всіх учасників освітнього процесу, органів місцевого самоврядування та громадських організацій щодо створення системи з вдосконалення екологічної компетентності.

Результативність і оптимальність:

- на основі проведених досліджень, моніторингів розроблено модель екологічного виховання «Зелений рух «From a grain to the harvest»: від зернятка до врожаю», яка охоплює: мету, завдання, принципи, форми роботи щодо створення екологічного освітнього середовища; його функціонально-структурні компоненти;

- створено умови для розвитку екологічної особистості через широке залучення здобувачів освіти до розробки та впровадження екоактивностей.

Розділ 1. Формування екологічної свідомості учнівської молоді через створення екологічного простору закладу освіти Нової української школи

1.1 Нова українська школа: формування екологічної компетентності здобувачів освіти

Підвищення екологічної освіти набуває все більшої актуальності на сучасному етапі розвитку суспільства, тому в ліцеї вона спрямована на поєднання раціонального й емоційного у взаємовідносинах людини з природою на базі принципів добра й краси, розуму й свідомості, патріотизму й універсалізму, наукових знань і дотримання екологічного права.

Екологічне виховання, особливо в контексті впровадження Концепції Нової української школи, є важливим і необхідним напрямком виховної роботи в закладах освіти та спрямоване на формування екологічної свідомості учнів, розвиток їхніх екологічних навичок та глибокого розуміння важливості збереження довкілля.

Концепція Нової української школи виокремлює 11 ключових компетентностей, які мають сформуватись у здобувачів освіти. Однією з них є екологічна, що передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства.

Наразі перед педагогічним колективом школи стоїть невідкладна задача – максимально використовувати різноманітні форми і методи роботи зі здобувачами освіти для формування їх екологічної свідомості, розвитку умінь розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в межах сталого розвитку, усвідомленні ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини.

Педагогічний колектив КЗ «Бірківський ліцей» розуміє, що на сьогодні дуже важливо формувати в учнів відчуття відповідальності за стан довкілля та вчити ухвалювати правильні рішення щодо екологічної безпеки та збереження природи. Адже особистість, яка має розвинуту екологічну свідомість, не лише визначає способи взаємодії людини, суспільства, природи та їх вплив одне на одного, але й визначає міру цього впливу і трансформацій. За такого підходу важливим показником розвиненої екологічної свідомості є вміння аналізувати та застосовувати отримані в процесі екологічного виховання знання в ході цілеспрямованої усвідомленої практичної діяльності.

Тобто важливість екологічного виховання полягає не лише у сприянні засвоєнню знань здобувачами освіти, але й у розвитку ключових компетентностей, які допоможуть їм стати активними учасниками під час

вирішення екологічних проблем у майбутньому. Такий підхід формує стійкі екологічні цінності та переконання, що мають велике значення для збереження природи та для сталого розвитку суспільства.

1.2 Моніторингові дослідження екологічного спрямування

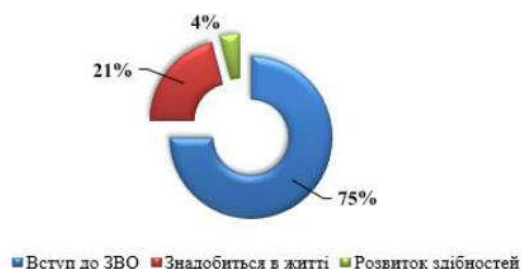

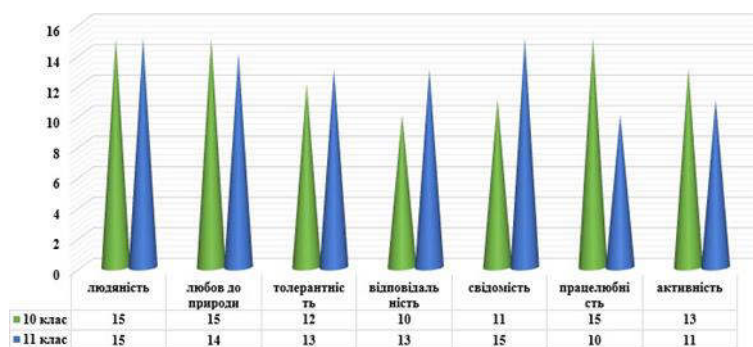
Рис.1 Необхідність екологічної освіти для здобувачів ліцею

Ліцей наполегливо працює над питаннями екологічного виховання, тому в закладі освіти проводяться моніторингові дослідження для подальшого удосконалення педагогічної роботи з даного питання.

З метою накопичення об'єктивних кількісних даних про стан екологічної освіти та екологічного виховання учнів серед них проводяться опитування у формі анкетування чи тестування (Додаток). Аналіз результатів, що наводиться нижче, дає ґрунтовні узагальнення, не зважаючи на те, що опитуваним ставились досить прості та зрозумілі запитання.

Адміністрація вважає це важливим напрямком діяльності закладу освіти, оскільки дані досліджень допомагають визначити потреби та очікування учнів щодо формування їх екологічної свідомості.

Наприклад, під час визначення того, які риси характеру учні 10 – 11 класів хотіли б виховати у себе, серед варіантів відповіді (людяність, любов до природи, толерантність, відповідальність, свідомість, працелюбність, активність) респонденти обирали найактуальніші для себе.

Риси характеру, яких бажають набути здобувачі 10 – 11 класів

Рис.2 Риси характеру, яких бажають набути здобувачі 10 – 11 класів

Варто зазначити, що результати моніторингу - це основа для подальшого вдосконалення системи екологічного виховання в ліцеї та формування стратегій для покращення екологічної культури учнів. Тому керівництвом закладу освіти було визначено наступний алгоритм щодо формування екологічної свідомості здобувачів освіти відповідно до сучасних підходів:

- розробити і реалізувати проекти екологічного спрямування (за підтримки батьків та партнерів);
- змінити методичні підходи до проведення уроків для реалізації наскрізної змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток»;
- активізувати роботу з моніторингу стану формування екологічного світогляду серед учнівської молоді з подальшим удосконаленням методів за умов післявоєнного стану та з урахуванням сучасного світового та європейського досвіду.

1.3 Модель екологічного виховання «Зелений рух «From a grain to the harvest»: від зернятка до врожаю»

Проведені дослідження дали змогу отримати інформацію щодо стану розвитку екологічної культури учнів та розробити модель екологічного виховання «Зелений рух «From a grain to the harvest»: від зернятка до врожаю», що базується на координації зусиль всіх учасників освітнього процесу. В основу вказаної моделі покладено поетапне впровадження екологічних знань з урахуванням вікових особливостей здобувачів освіти.

Модель «Зелений рух» (Додаток 1) відображає системний і покроковий підхід до створення екологічного простору в ліцеї та розвитку екологічної культури серед учнів.

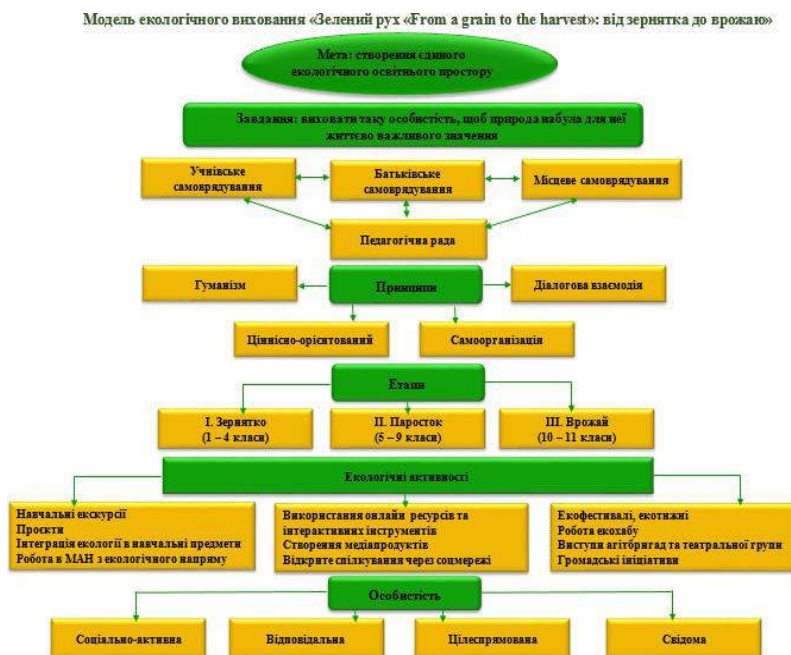

Рис.3 Модель екологічного виховання

Розроблена модель включає в себе наступні компоненти:

- **екологічна освіта** в навчальних програмах: включення екологічних тем і питань в навчальні плани і програми дозволяє здобувачам освіти отримувати необхідні знання та розвивати навички для розуміння та вирішення екологічних проблем;

- **екологічні проєкти та заходи**: організація екологічних заходів, таких як екскурсії, акції з прибирання території, виставки, лекції, сприяє активній участі учнів у практичних екологічних діях;

- **екологічний гурток**: організація роботи гуртка, спрямована на вивчення природи, охорону навколишнього середовища та екологічну діяльність, допомагає розвивати екологічний інтерес здобувачів освіти та формує у них розуміння своїх екологічних обов'язків;

- **екопартнерство**: залучення батьківського загалу та громадськості до спільної екологічної діяльності сприяє більш широкому поширенню екологічних цінностей серед учнів і підтримці ініціатив щодо забезпечення процесу формування соціальної активності підлітків, особливостей їх екологічного світогляду.

- **екопростір**: поширення інформації про важливість охорони природи через соцмережі та засоби медіа.

На першому етапі («Зернятко») вчителі початкових класів проводять навчальні екскурсії: «Подорожі рідним краєм», «Моє чисте село», «Будь природі другом», під час яких учні ознайомлюються з сучасними екологічними проблемами села; дізнаються про рослини і тварин, що занесені до Червоної книги; вчать створювати лепбуки, спираючись на власні спостереження; пишуть колективну книгу «Скарги природи» від імені рослин, тварин, повітря, води, тощо. Цікавою формою роботи є створення «Еко- календарів» для більш поглибленого вивчення питань, що стосуються довкілля.

На уроках розвитку мовлення здобувачі освіти молодшої школи складають відеоролики, репортажі-описи «Весна в моєму селі», «Золота осінь на шкільному подвір'ї», розповіді «Мої враження від екскурсій по селу», самостійно створюють презентації до них; виготовляють стіннівки, пишуть замітки, створюючи таким чином власний медіапродукт на екологічну тему. Це дає можливість стати активними медіакористувачами в екологічному напрямку.

Одержуючи певну систему знань на першому етапі учні знайомляться з нормами та правилами екологічної поведінки в природі, так як саме через екологічну освіту виховується відповідальне ставлення до довкілля.

На другому етапі впровадження розробленої моделі («Паросток») екологічна компетентність НУШ реалізується через інтеграцію педагогічними працівниками екологічних тем в різні навчальні предмети та позакласну діяльність. Екологічно спрямований матеріал вчителі використовують для

ілюстрації та конкретизації основного програмового матеріалу; актуалізації знань учнів; збудження інтересу учнів до нової теми; перевірки міцності та усвідомленості знань та вмінь учнів; закріплення та поглиблення вивченого матеріалу: розвитку самостійності учнів; підвищення їх активності; зв'язку навчання з життям.

Рис.4 Постер

Так, на уроках англійської мови (учитель Дегтяр О.І.) учні створюють листівки «My rainbow mood» або «My rainbow inspiration» за допомогою онлайн-сервісу Canva. Мета роботи - виразити свій настрій за допомогою природних елементів та знайти в природі моменти, які тобі дають натхнення.

На уроках української мови (учителі Муковоз І.В., Давиденко І.Б.) проводять екологічні п'ятихвилинки, наприклад, диктанти «Господарі Землі», «Заповідники України», «Будьте друзями природі», акцентуючи увагу учнів на екологічному змісті теми. На уроках української літератури вивчаються твори, які оспівують красу природи, закликають до охорони всього живого, і, головне, допомагають розуміти чудову «мову» природи, «мову», яка знаходить своє відображення не в словах, а в серці.

Закони, що вивчаються на уроках фізики, явища природи, основні напрями науково-технічного прогресу розглядаються у взаємозв'язку з екологічними проблемами. Наприклад, з учнями 11 класу (учитель Дьяконова О.П.) проведено онлайн квест «Альтернативні джерела енергії».

Для активізації пізнавальної і творчої діяльності учнів на уроках впроваджуються інноваційні технології: інтерактивні методи, тісно пов'язані з ними методи розвитку критичного мислення, методи дослідницького характеру.

Розвиток креативного вчителя є важливою складовою сучасної освіти. Вчителі повинні бути готові до впровадження інноваційних підходів у навчання та виховання, а також сприяти розвитку креативності та творчого мислення здобувачів освіти. Тому застосування комп'ютерних технологій у навчанні, зокрема моделювання екологічних ситуацій, допомагає зробити навчання більш практичним і цікавим. Використання онлайн-ресурсів та

інтерактивних інструментів дозволяє залучити учнів до активного навчання та сприяти їхньому розвитку в галузі екології.

Внаслідок повномасштабної війни в Україні додалося багато нових викликів, як-от поява освітніх втрат і розривів, через які педагоги переймаються ефективністю дистанційного навчання учнів. Адже освітні втрати — це будь-яка втрата знань, умінь, навичок і уповільнення чи переривання процесу освіти через великі прогалини або паузи в навчанні дітей.

Використання онлайн-ресурсів та інтерактивних інструментів дозволяє залучити учнів до активного навчання та сприяти їхньому екологічному розвитку. Наприклад, платформу графічного дизайну Canva педагоги ліцею використовують на уроках «Основи здоров'я», «Здоров'я, безпека та добробут» для створення освітніх рекламних постерів «Зубна щітка: електрична чи традиційна?» або «Як правильно обрати зубну щітку та пасту?».

Вчитель біології Аверченко С.Ю. створює креативні, інтерактивні вправи-вікторини з біології за допомогою платформ Kahoot та LearningApps.org для підтримки освітніх процесів. Із онлайн-сервісом MozaWeb учитель має доступ до різноманітних цифрових уроків, відео- та аудіоматеріалів, бібліотеки цифрових інструментів, серед яких є навіть мікроскоп. Під час уроків біології Аверченко С.Ю. демонструє здобувачам 3D-сцени: мікросвіт клітини, ріст і розвиток організмів, еволюцію живих систем, розвиток життя на Землі. Таким чином за лічені хвилини вона демонструє будь-які процеси, проводить практичні та лабораторні роботи. Усе це дозволяє педагогу вивести сучасний урок на якісно новий рівень, долаючи освітні розриви у знаннях учнів.

Штучний інтелект - це потужний інструмент, що дозволяє сформувати компетентності в природничій освітній галузі та надолужити освітні втрати чи розриви, вчителі використовують його в своїй роботі для навчання здобувачів 9 – 11 класів. Так, ChatGPT може дати відповіді на різноманітні питання з біології та географії; створити навчальні схеми, тести для самоперевірки; підказати ідеї для дослідів та актуальних наукових експериментів в екологічній галузі. Під час дистанційного навчання учні створюють мотиваційні постери з екопросвіти, створюють живі хмари слів за допомогою онлайн-сервісів WordArt, Canva, AhaSlides; створюють власні комп'ютерні ігри на екологічну тему.

Розвинути індивідуальні особливості мислення, такі як самостійність, критичність, гнучкість, глибину, послідовність, швидкість, а ще лідерство в команді дозволяє технологія SWOT-аналізу. Учні можуть оцінити сильні та слабкі сторони, загрози та можливості тієї чи іншої проблеми. До прикладу, вчитель географії Жарко Л.М. аналізує за допомогою даної технології сучасний етап розвитку біосфери, методи пізнання природи, взаємовплив довкілля на життєдіяльність людини. Для представлення результатів SWOT-аналізу педагоги застосовують онлайн-сервіси Padlet або Whiteboard.

На уроках «Пізнаємо природу» Макарова Т.О. активно використовує онлайн-сервіс Mentimeter для візуалізації екологічних понять, створюючи з дітьми хмари слів. Спочатку учні звикають до слів та генерують певні асоціації з ними, усвідомлюють їх та паралельно пов'язують з життям.

Також на другому етапі проводяться різноманітні екологічні активності: акції «Відкритий діалог з природою» (розчищення струмків та водоймищ), «EcoCleaning» (сортування сміття, прибирання території ліцею та села, озеленення територій), «Екодвіж» (прибирання сміття під час прогулянок, велопогулянок); конкурси малюнків «Екологія і світ», «Наша мрія - вода чиста, Земля красива»; впровадження міні проєктів «Нове життя старим речам», «ЗооРейд».

Рис.5 «Екодвіж»

Третій етап («Врожай») - це те, що може зробити учнівська молодь, адже кожен здобувач освіти, який бере участь у просуванні ідеї захисту природи, є рушійною силою у розвитку України.

На цьому етапі впроваджуються різноманітні форми екологічної освіти, які мають як просвітницький, так і практичний характер: проходять виставки творчих робіт, конференції, екоквести, екофестивалі та конкурси дитячої творчості на тему збереження природи. Якщо ми маємо намір у майбутньому жити в стабільному світі, потрібно сьогодні вміти бачити сучасні проблеми, шукати і знаходити шляхи їх розв'язання. Здобувачі освіти повинні прагнути до набуття знань, лише тоді вони стануть для них значущими.

Рис.6 Дослід в рамках роботи в МАН

Тому родзинкою етапу є створення «ЕсоHub3Pro», зрозумілого, доступного, корисного та інформаційного екопростору, який на даний час має три локації:

I локація – дослідницька (робота з обдарованими учнями щодо дослідження та збереження біорізноманіття нашого регіону).

II локація – мистецька (виступ агітбригад та театральної групи).

III локація – інформаційна (відкрите спілкування через соцмережі).

Екологічне виховання дає найбільший ефект при безпосередньому контакті учнів з природою, тому в ліцеї три роки поспіль, до початку повномасштабного вторгнення, працював краєзнавчий гурток. Учні організовували походи та екскурсії по рідній Зміївщині, під час яких проводили спостереження за світом природи.

Наразі в ліцеї діє екологічний гурток, основними завданнями якого є:

- сприяти накопиченню екологічних знань через практичну діяльність;
- активізувати осмислення особистого внеску в навколишнє середовище села Бірки, виховувати любов до природи, прагнення берегти, примножувати її;
- формувати вміння і навички діяльності в природі через раціональне використання природних ресурсів, направлених на гармонійний розвиток взаємозв'язків суспільства з навколишнім середовищем;
- забезпечувати інформування здобувачів освіти про екологічні проблеми та їх вплив на природу та людей;
- формування моральних почуттів обов'язку та відповідальності за екологічний стан навколишнього середовища, спонукання до природоохоронної діяльності;
- встановлення співпраці з місцевими органами влади та громадськістю для спільного розв'язання екологічних проблем;
- введення систематичного моніторингу роботи та оцінка її результатів для подальшого вдосконалення діяльності.

У рамках формування у здобувачів освіти ключових компетентностей на заняттях гуртка проводяться тематичні заняття, виступи, дискусії. Особливо популярними є круглі столи, диспути, токшоу. Такий підхід дозволяє учням, спочатку кожному окремо, детально дослідити будь-яку екологічну проблему, а потім вже в рамках виступів та дискусій проаналізувати її. Це також дозволяє розвинути у гуртківців вміння аналізувати інформацію та здатність застосовувати знання при обґрунтуванні вибору природоохоронних заходів. Щодо еко-просвітницької діяльності гурток постійно співпрацює із закладами

вищої освіти: НФАУ, Харківська державна зооветеринарна академія, Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва.

Важливу роль у формуванні екологічної свідомості здобувачів освіти відіграє також класний керівник. Якщо він сам звертає значну увагу на екологічне виховання, опікується ним та намагається прищепити своїм вихованцям любов і повагу до природи, то успіх забезпечено. Класні керівники ліцею створюють розробки годин спілкування, свят, квестів, тематичних заходів та поширюють свій досвід через публікації на освітніх сайтах, у фахових журналах.

1.4 Психологічна підтримка здобувачів освіти в умовах воєнного стану

2023 рік, 600 днів ВІЙНИ...

Як утримати рівновагу в такий складний час?

Самодопомогою може стати контакт з довкіллям. Науковці пояснюють цей феномен генетичним зв'язком з природою, коли ми отримуємо позитивний емоційний заряд від взаємодії з нею, наприклад, прогулюючись парком або лісом. Та, на жаль, від звуків війни парк не сховає: сигнал сирени пронизує аж до кісток, а в лісі ще й іде луною. Та й «сліди цивілізації» - забруднення навколишнього середовища - ще більше пригнічує. І тут доречними буде вислів Антуана де Сент-Екзюпері, який говорив: «Встав вранці, умився, привів себе в порядок, а тоді відразу приведи до ладу свою планету». Іншими словами, прибирання – один з найдієвіших способів боротьби зі стресом.

Саме так і діє рептильний мозок, який керує людиною в стресовій ситуації: «Бий, біжи, завмири». Тому спільнота нашого ліцею поринула в самодопомогу через екологічні проекти, де одні «б'ють і біжать», тобто активно діють, інші - завмирають, слухаючи спів птахів, шелест вітру, який перебирає листячко на деревах і заглядає на горища спорожнілих обійсть. Зрозуміло, що вчителям потрібно організовувати і тих, і інших. Для дітей, які долають стрес активною діяльністю, стало спасінням перебування на свіжому повітрі, адже навіть прогулянка і живе спілкування з друзями корисні для здоров'я. А якщо прогулянку перетворити на толоку, то разом зі сміттям у лісі чи парку можна зібрати і власне «сміття» з голови – нав'язливі тривожні думки, страхи, сумніви. Таким чином діти можуть провести паралель між особистими переживаннями та «стресом», який відчуває природа через забруднення.

Зараз світом шириться новий екологічний та спортивний тренд під назвою «плоггінг», ідея якого виникла у Швеції. Це той випадок, коли заняття спортом йдуть на користь не лише людині, але й навколишньому середовищу: це суміш турботи про природу і здорового способу життя.

У квітні та вересні 2023 року в ліцеї учнями 9 класу було організовано

челендж #Plogging, суть якого полягала в поєднанні пробіжки зі збиранням сміття. Здобувачі освіти 8 – 10 класів ліцею радо долучилися до заходу. Ділячись своїми враженнями від участі у челенджі учні зазначили, що така активність вплинула на їх емоційний стан: настрій поліпшився і думки стали більш позитивними.

У таких активностях для нас визначальним є правило «хто хоче - той може», адже багато дітей психологічно не готові відійти від власного будинку, який сприймають єдиним безпечним місцем на планеті. Таким учням педагоги намагаються «принести природу в дім»: діти доглядають за присадибними ділянками, саджають рослини, опікуються ними. Учні з радістю проводять час з домашніми улюбленцями, розповідають про них історії, надсилають світлини для створення колажів та інших проєктів.

1.5 Партнерська взаємодія ліцею та громади

Заклад освіти у сільській місцевості є центром життя села та його пульсом – генератором ідей, що надихає на вирішення проблем екології та стимулює позитивні трансформації життя ліцею. За ідеї учнівського самоврядування, представників екопростору «ЕсоHub3Pro», разом зі старостатом с. Бірки у грудні 2021 році було проведено круглий стіл «Успішний заклад освіти через ефективне самоврядування», на якому значну увагу було приділено

Рис.7 Акція «Яблуневий сад»

екоініціативам «#Стань PROECO!». Головна мета усіх наших громадських ініціатив та активностей – діяти креативно, якісно, результативно, на позитивних емоціях, активізувавши спільноту, надихаючи на сталі зміни у житті ліцею та на набуття учнями корисних екозвичок.

Завдяки громадській ініціативності закладу, при підтримці Зміївської міської ради, у квітні 2021 року було проведено акцію «Яблуневий сад», метою якої стало залучення ліцеїстів до створення саду. До речі, дана акція була одним із спланованих заходів шкільного тижня активізму «Спільно Сильно», який було реалізовано в межах програми «Мріємо та діємо» за підтримки МОН України.

У сучасних реаліях, коли країна перебуває у стані війни, перед педагогічним колективом постало завдання сформулювати проактивну позицію учнівства та долучити його до ширшої взаємодії з представниками громади. Для цього з учнями, вчителями, освітніми експертами, лідерами громад, громадськими організаціями, представники учнівського самоврядування та Бірківського старостату, за підтримки Зміївської міської ради, проводили

воркшопах.

У квітні 2023 року було проведено воркшоп «Україна без сміття» з нагоди Міжнародного дня Землі. Під час роботи учні презентували ідеї щодо захисту довкілля та зупинилися на шляхах реалізації пропозицій для збереження природи. Старшокласники активно співпрацювали з дорослими, що підвищувало їхню мотивацію та зацікавленість.

У жовтні 2023 відбувся воркшоп «Як допомогти планеті», що мав на меті познайомити учасників з поняттям відповідальних вчинків, надати рекомендації щодо формування позиції відповідального користувача природних багатств та долучити всіх зацікавлених до екоруху нашого села.

Кінцевою метою проведення даних воркшопів було донести до учасників, що вони мають зробити все можливе для відновлення України, щоб зробити її екологічно безпечною для майбутніх поколінь.

За ініціативи учнівського самоврядування ліцею відбулася фасилітаційна сесія разом з представниками старостату, підприємцями села щодо створення на території села екопарку. За останні два роки став популярним місцевий конкурс на краще озеленення подвір'я, в розробці Положення якого брали участь наші ліцеїсти.

Беручи участь в громадських екоініціативах, відбувається певне становлення особистості, адже для більшості учнів – це можливість стати впевненішим в собі, можливість стати сильнішими духом і відрізнятись від загальної маси своїм непереборним прагненням бути екологічно свідомими, творчими та успішними. Участь у таких ініціативах допомагає учням розвивати важливі навички та цінності, такі як відповідальність, творчість, співпраця та прагнення діяти в інтересах сталого розвитку.

Важливе завдання полягає в тому, щоб розуміння екологічної грамотності стало частиною повсякденного життя учнів, що забезпечується цілісною системою роботи: систематичністю, практичністю та впровадженням різних форм і методів навчання.

Ми переконані, що наш системний підхід, активне залучення до співпраці всіх партнерів та учасників освітнього процесу є запорукою успіху і початку позитивних змін у сфері сталого розвитку життя суспільства.

Висновки

Екологічне виховання сприяє формуванню особистості з новим, екоцентричним типом мислення й свідомості, високим ступенем екологічної культури та розвитку її екологічної свідомості – здатності адекватно оцінювати стан навколишнього природного середовища та всіляко сприяти своїми вчинками його покращенню.

В закладі освіти створено організаційно-педагогічні умови для формування екологічної свідомості та культури здобувача освіти. Практичне значення дослідження визначається можливістю застосування в роботі найрізноманітніших форм та методів з формування екологічної свідомості у здобувачів освіти, впровадження інноваційних методик та технологій екологічної освіти в умовах НУШ.

Постійна робота, підтримка з боку ліцею та батьків, а також активна участь учнів у різних екологічних проєктах та заходах допомагають досягати певних позитивних результатів.

Підвищення рівня успішності через зацікавленість учнів в отриманні екологічних знань та набутті життєвих еконавичок: здобувачі освіти навчаться цінувати красу природи та берегти її для майбутніх поколінь.

Підвищення рівня згуртованості учнівського колективу, що сприяє розвитку доброзичливих стосунків. Екологічне виховання підвищує екологічну грамотність учнів, активізує їх для участі в екологічних проєктах та ініціативах. Ліцеїсти є активними учасниками екологічних акцій; беруть участь у розробці активностей щодо збереження природи, доєднуються до спільних екологічних дій з жителями громади. Здобувачі освіти усвідомлюють необхідність брати на себе зобов'язання для гармонізації зав'язків із довкіллям, здатні прогнозувати наслідки власної діяльності.

Таким чином екологічна освіта в ліцеї готує конкурентоспроможного, ініціативного випускника НУШ, здатного застосовувати знання і вміння дослідницького характеру.

Список використаної літератури:

1. Акопян В. Екологічне самовиховання особистості / В. Акопян // Вища освіта України. – 2011. – № 3. – С. 67-73
2. Блінніков Г.П. Прикладна екологія та екологічні аспекти діяльності органів охорони державного кордону: Навчальний посібник / Блінніков Г.П., Шевчук В.М., Дацюк Л.С. – Хмельницький: Видавництво Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, 2009. – 316с.
3. Герасимчук О.Л. Екологічне виховання в контексті сучасної парадигми сталого розвитку // Інноваційні підходи до виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах: матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції (м. Житомир, 22-23 травня 2014 р.) / За ред. О. А. Дубасенюк, В. А. Ковальчук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 401-406.
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Режим доступу:
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
5. Курняк Л.Д. Екологічна культура: поняття і реальність. // Вища освіта України. - 2006. - №3. - С. 32-37.
6. Мальований М. С. Формування екологічної свідомості та її роль в забезпеченні екологічної безпеки // Екологічна безпека та збалансоване ресурсокористування. 2010. № 2. С. 68
7. Формування екологічної компетентності школярів в умовах Нової української школи: метод. зб. для організації роботи з питань екологічної освіти та виховання в закладах освіти / уклад. Т. В. Круть ; за ред. О. В. Гусак. – Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2019. – 60 с.: іл., табл.
8. Шумілова А. В. Формування екологічної свідомості школярів еколого-освітніми заходами НПП «Слобожанський» // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна серія «Екологія». 2015. Вип.13. С.104– 111.
9. Ярчук Г. Екологічне виховання: сутність та основні напрями // Вища освіта України. – 2008. - № 2. – С. 91-97.

Моніторингові дослідження екологічного спрямування

Що ви робите для того, щоб покращити стан довкілля?

Мета опитування: формувати дбайливе та свідоме ставлення до довкілля; формувати активну життєву позицію.

- а) висаджуємо дерева;
- б) проводимо природоохоронні акції;
- в) очищаємо територію села та розчищаємо струмки та джерельця; г) збираємо вторинну сировину;
- д) нічого

Висновок: більшість здобувачів освіти беруть участь у покращенні стану довкілля: озелененні села, зборі вторинної сировини, спільних екологічних акціях з жителями громади. Але, на жаль, не можна оминути увагою той факт, що 32 учні ліцею не долучаються до екологічних активностей.

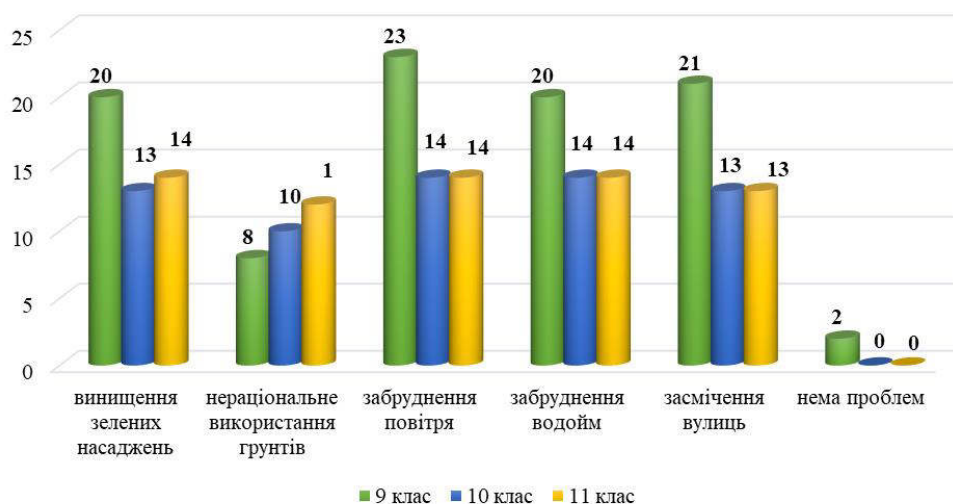
Які екологічні проблеми існують на території нашого села?

Мета опитування: виявити рівень обізнаності здобувачів освіти 9 – 11 класів щодо наявних екологічних проблем села; виявити ставлення підростаючого покоління до існуючих екологічних проблем.

а) винищення зелених насаджень (вирубубвання лісів, знищення квітів); б) нерациональне використання ґрунтів;

в) забруднення повітря (транспорт, спалювання листя); г) забруднення водойм (викиди нечистот);

д) засмічення вулиць, відсутність смітників поза жилою зоною; е) нема проблем.

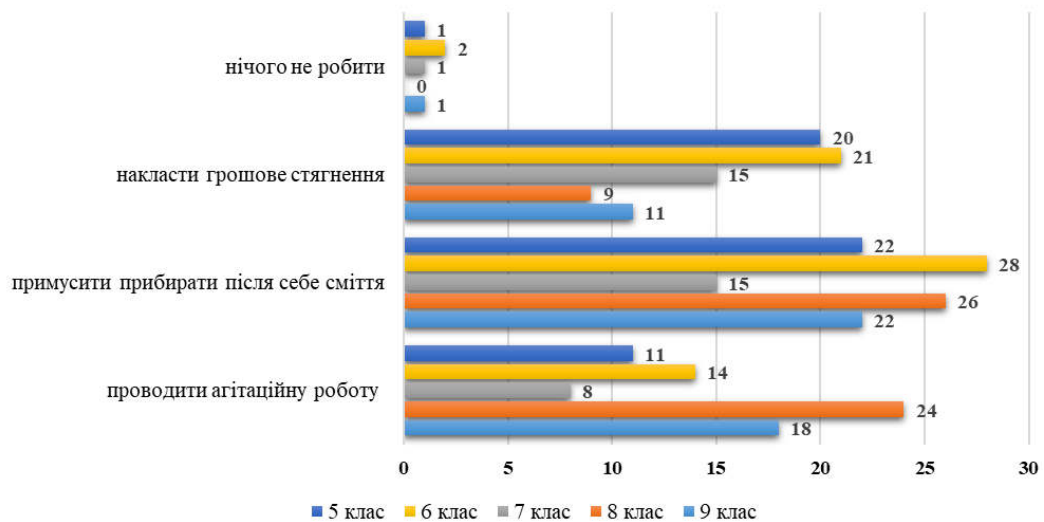
Висновок: Більшість учнів розуміють ті екологічні проблеми, які є в селі. Основними з них визнані засмічення вулиць, забруднення водойм та повітря. Результатом заходів з екологічного виховання в ліцеї є те, що лише незначна кількість здобувачів не звертає увагу на проблеми довкілля або не розуміє їх важливості.

Як слід вчинити з людьми, які забруднюють довкілля?

Мета опитування: зосередити увагу учнів 5 – 9 класів на виявленні порушень щодо захисту довкілля, сфокусувати їх увагу на готовності захисту природи, на долученні до агітаційної роботи серед жителів з метою покращення стану навколишнього середовища.

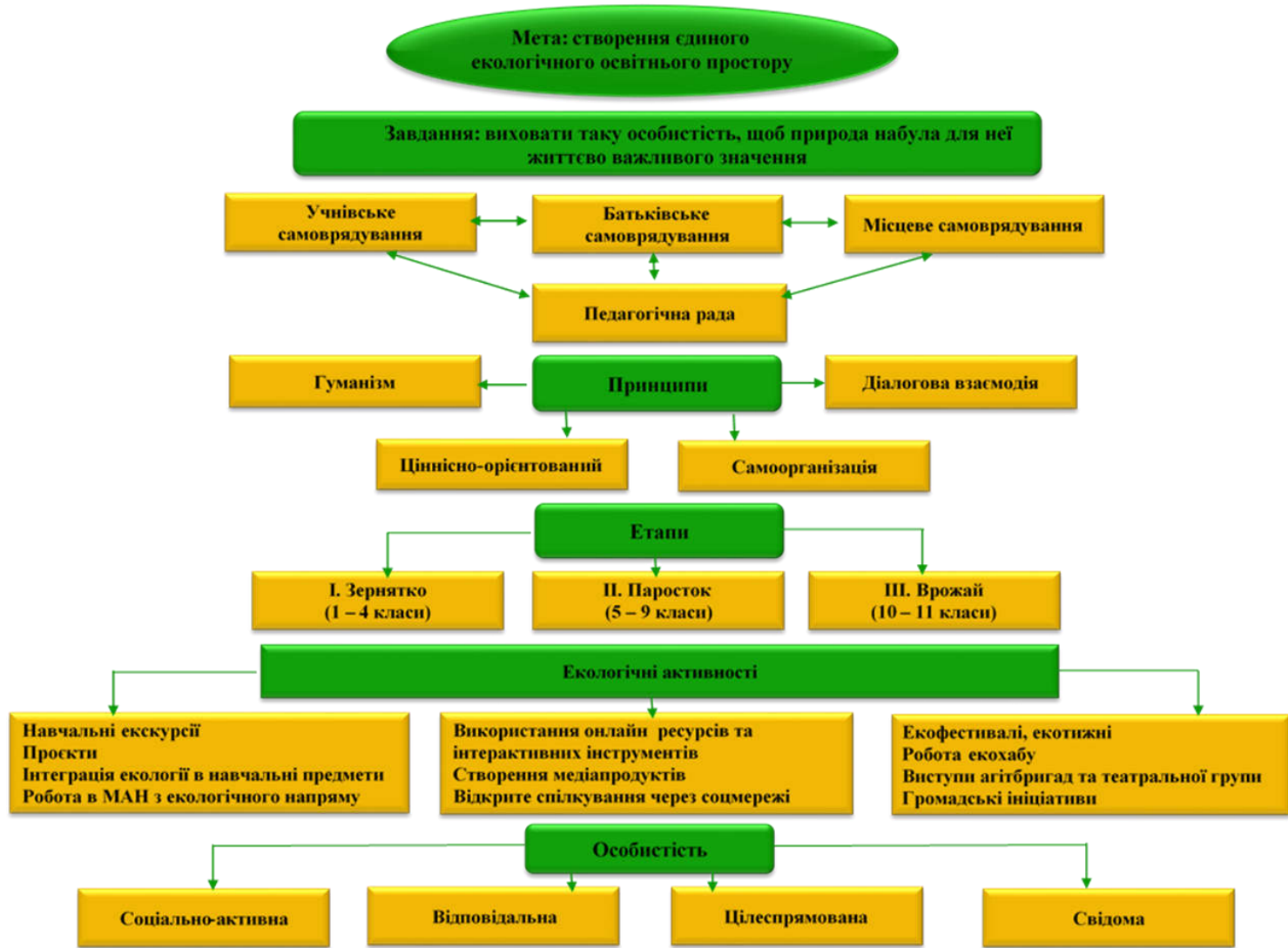
а) проводити роз'яснювальну та агітаційну роботу; б) примусити прибирати після себе сміття;

в) накласти грошове стягнення; г) нічого не робити.

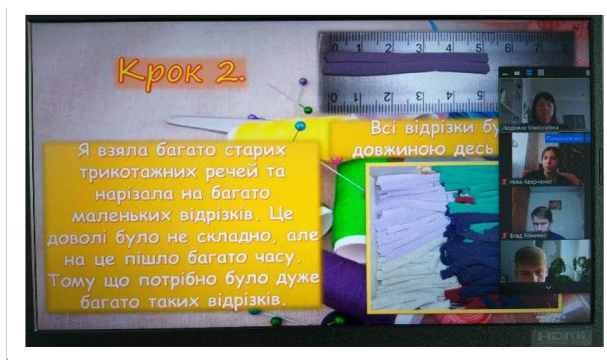
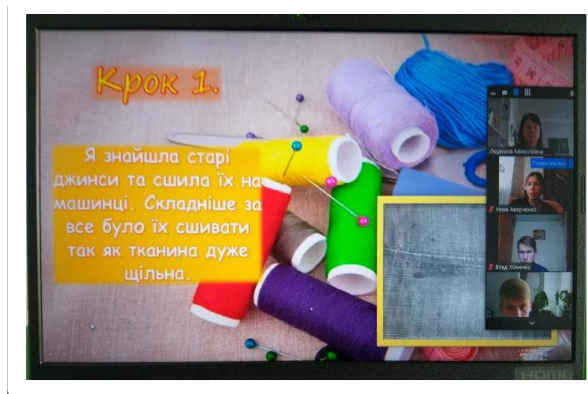
Висновок: за результатними моніторингу можна зазначити, що більшість здобувачів освіти розуміють складність екологічної ситуації та те, що її можна змінити на краще; учні готові долучатися до просвітницької роботи.

Модель екологічного виховання «Зелений рух «From a grain to the harvest»: від зернятка до врожаю»

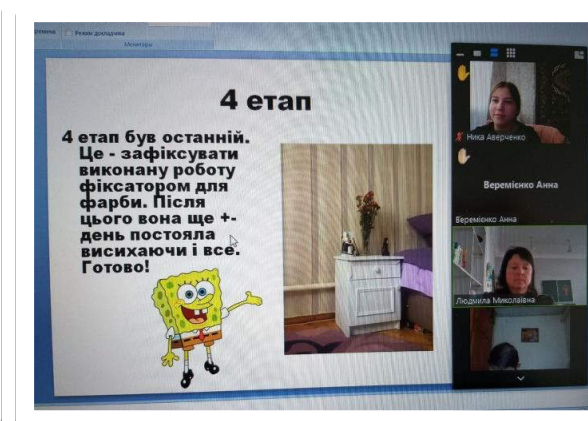
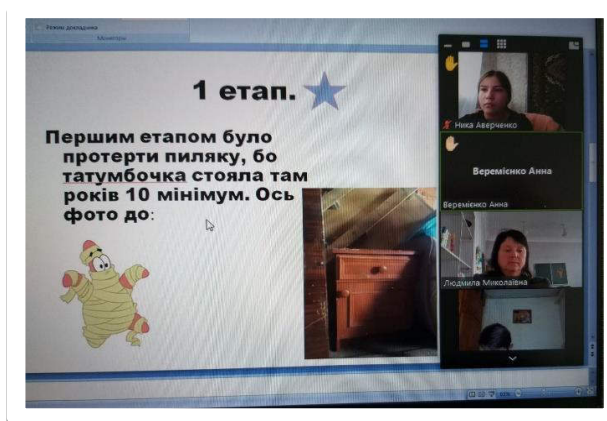

Проект «Нове життя старим речам» на уроках технологій

Килим

Тумбочка

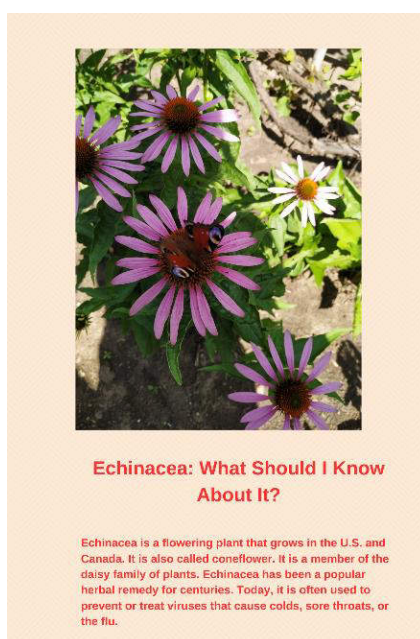
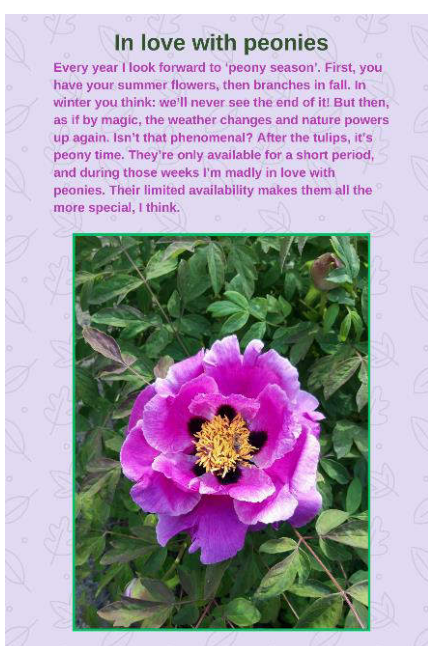

Проекти на уроках англійської мови

Учитель англійської мови Дегтяр О.І.

Робота над проектом «**Why do I grow it in my garden?**» (англійська мова)

Учні створюють постери про ті рослини та дерева, які ростуть у них в саду чи на подвір'ї. Пояснюють, чому саме ці рослини є у них. Використовують власні фото і таким чином осмислюють власний життєвий досвід стосовно екологічних звичок, на особистому прикладі показують, які кроки вони роблять заради збереження краси на планеті.

На уроках англійської мови здобувачі також створюють листівки «My rainbow mood» або «My rainbow inspiration» за допомогою онлайн-сервісу Canva. Мета роботи - виразити свій настрій за допомогою природних елементів та знайти в природі моменти, які тобі дають натхнення.

Blue

Green

Orange

Rainbow

Форми роботи з екологічного виховання в КЗ «Бірківський ліцей»

Виховна година на тему: «Бережи природу»

Підготувала: вчитель початкових класів
Колісник Аліна Сергіївна

Тема: Бережи природу

Клас: 2

Мета: розширювати та збагачувати знання учнів про природу та довкілля, про те, що обов'язок кожної людини-охорона рідного краю; розвивати пізнавальний інтерес, логічне мислення; виховувати любов до рідного краю через любов до природи, бажання примножувати багатства рідної землі

Тип заняття: виховна година

Обладнання: відеоматеріал, картки природи, мікрофон, ноутбук

Перебіг заняття

Організація класу

1.1. Привітання

- Доброго дня! Подивіться, як вас вітає сонечко за віконцем, як воно вам посміхається. Посміхніться йому також. А тепер посміхніться своїм сусідам по парті. Подаруйте мені ваші посмішки. І збережіть свій гарний настрій до кінця заняття.

1.2. Перевірка готовності до занять

Повідомлення теми і мети заняття

2.1. Робота з ребусом

- Щоб дізнатись про що ми будемо говорити, розгадайте ребус

- Що таке природа?
- Сьогодні ми будемо говорити про природу, про дбайливе ставлення до природи, про її захист.
- Зараз є такі люди які зовсім не оберігають природу, залишають після

себе сміття, вирубують дерева в великих масштабах. І тому тема нашої виховної години « Бережи природи » Я хочу щоб ви любили природу тому що вона дуже гарна.

Основна частина

3.1. Перегляд мультфільму «Людина та природа»

<https://www.youtube.com/watch?v=Ej9Y4ymbg60&t=76s>

- Чим гарна природа?
- Чому природі стало зле?
- Як людина врятувала природу?
- Чому навчив нас цей мультфільм?

3.2. Робота з віршем С. Павленка «Двоколірний вірш»

Коли де-небудь квіточку побачу,
«Зірви!» - кричить мені, аж плаче. Повз деревце іду зелене,
«Зламай!» - схиляється до мене. В гніздечку пташку стріну в гаї,
«Зжени!» - мерщій мене благає.
«Забий!» - з болота жаба просить.
«Замуч!» - цвіркун сюркоче в просить. Е ні, негарний вірш такий.
Хай ліпше буде навпаки! Коли де бачу квітки очі,
«Люби!» - вона мені шепоче. Повз деревце іду зелене,
«Привіт!» - схиляється до мене. В гніздечку пташку стріну в гаї, Питає пташка: «Як ся маєш?»
«Спочинь» – з болота жаба просить.
«Всміхнись» – цвіркун шепоче в просі... Який же світ кругом чудовий!
Додому йду в добрі, любові.

В. Чала

- Чому цей вірш має таку назву «Двоколірний»?
- Про які саме добрі вчинки йшлося у вірші?
- Який колір фарби ви вибрали б для добра?
- Про які погані вчинки говорять у вірші?
- Як би ви вчинили, якби побачили гарну квітку?

3.3.Інтерактивна вправи «Можна чи ні?»

<https://learningapps.org/28668967>

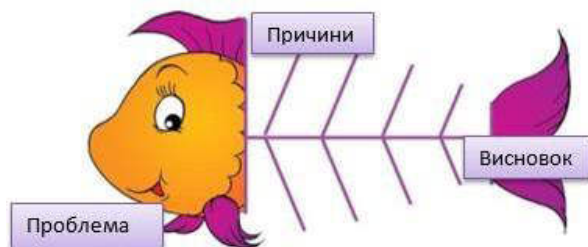

3.4. Фізкультхвилинка Вітер віє нам в лице, Захиталось деревце,
Вітерець все тихше, тихше, Деревце все вище, вище.

Руки за голову ставимо сміло І повертаємось вправо- вліво. Двічі наліво,
двічі направо

Зробимо чітко, діти, цю вправу. Двічі наліво, двічі направо – Будемо
мати гарну поставу.

3.5.Інтерактивний прийом «Фішбоун»

3.6. Гра «Бережи природу»

На столі картинки, що зображують рослини, птахів, звірів, людини, сонця, води і т.д. Вчитель забирає одну з картинок, і діти повинні розповісти, що станеться з рештою живими об'єктами, якщо на Землі не буде захищеного об'єкта. Наприклад: прибирає птицю - що буде з іншими тваринами, з людиною, з рослинами і т.д.

Заклучна частина

4.1. Вправа «Мікрофон»

- Що таке природа?
- Як ми можемо їй допомагати?

- Що вам сподобалось на сьогоднішньому занятті?

4.2. *Заключне слово вчителя*

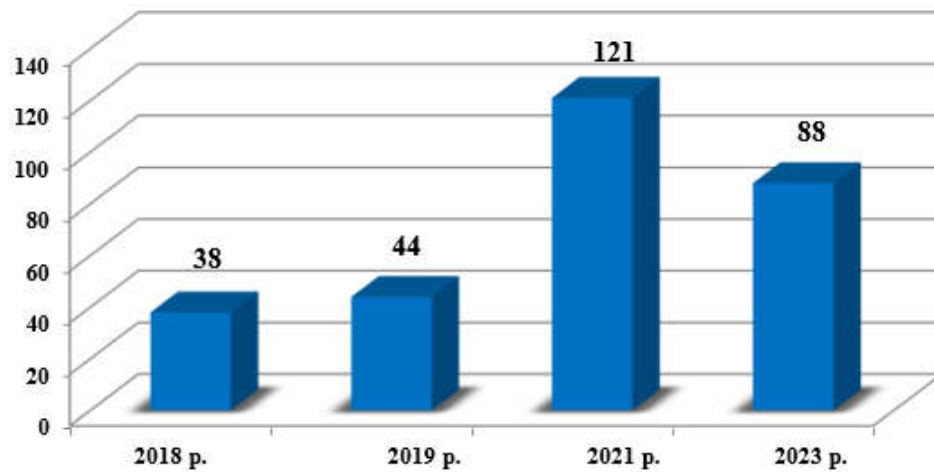
Нехай завжди пам'ятає кожна людина: вона – не володар природи, а лише її частина. Ми всі — тільки гості у Матінки-природи.

Тож, нічого не робіть, що їй зашкодить.

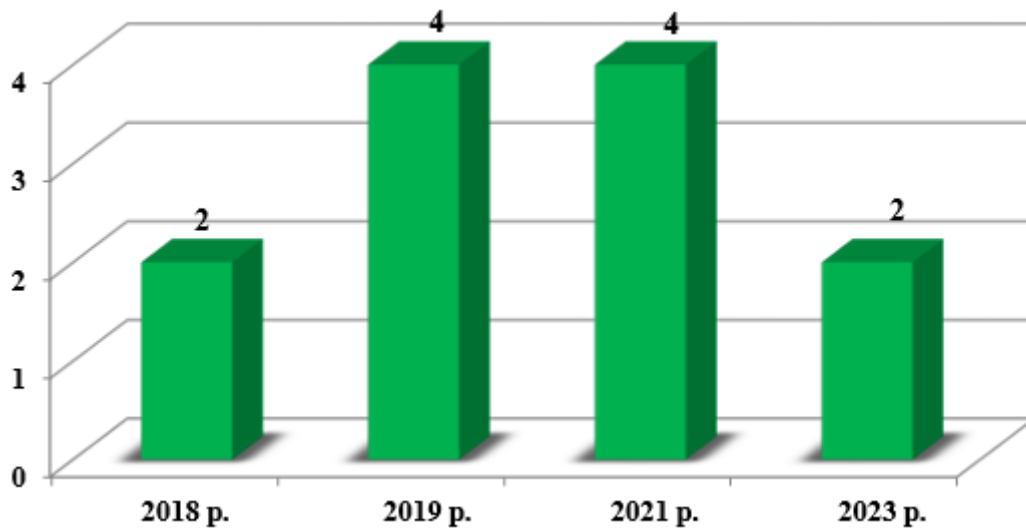
Нам треба пильно охороняти природу – тварину, рослину, повітря, ґрунти й воду.

Результативність роботи ліцею з екологічного спрямування

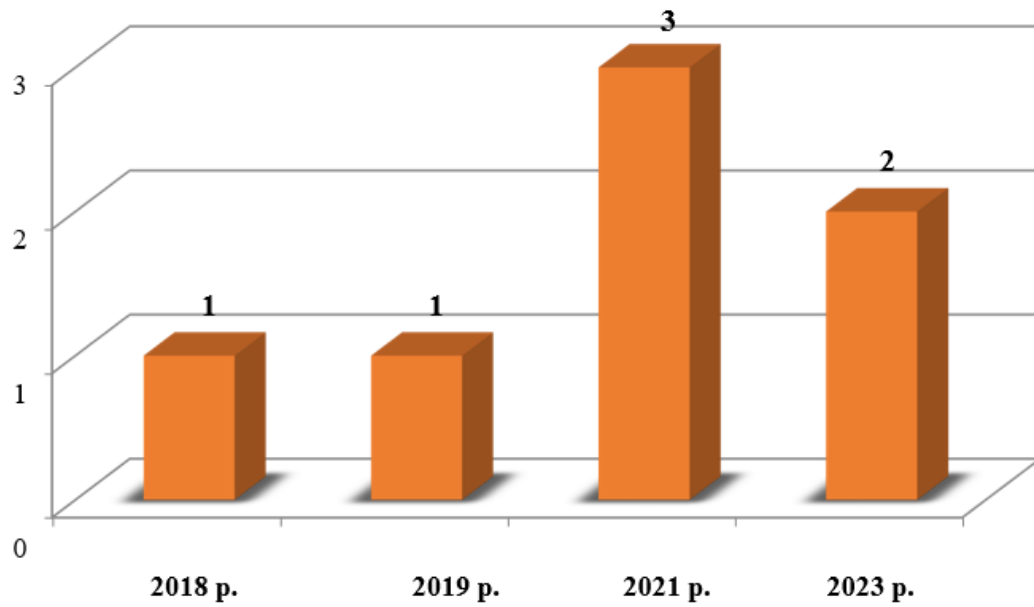
Участь здобувачів освіти у конкурсах екологічного спрямування

Участь здобувачів освіти у наукових конференціях екологічного спрямування

Участь здобувачів освіти в роботі МАН

Друковані роботи педагогічних працівників з екологічної тематики

